

เจตจำนงเสรีและเหตุวิสัยในพุทธปรัชญาเถรวาท

นายสุทัศน์ ปึงศิริพัฒนา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา อักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา ปรัชญา ภาควิชา ปรัชญา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2542

ISBN 974-333-915-9

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

FREE WILL AND DETERMINISM IN THERAVADA BUDDHISM

Mr.Sutat Pungsiripattana

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Philosophy

Department of Philosophy

Faculty of Arts

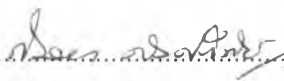
Chulalongkorn University

Academic Year 1999

ISBN 974-333-915-9

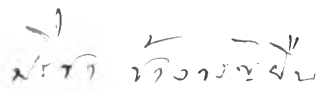
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เจตจำนงเสรีและเหตุวิสัยในพุทธปรัชญาเถรวาท
โดย นายสุทัศน์ ปิงศิริพัฒนา
ภาควิชา ปรัชญา
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ปรีชา ช่างขวัญยืน

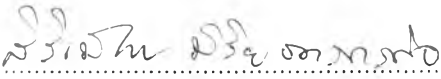
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณะบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว. กัลยา ดิงศักดิ์ทัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรมทา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ศาสตราจารย์ ปรีชา ช่างขวัญยืน)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริเพ็ญ พิริยจิตรกรกิจ)

สุทัศน์ ปึงศิริพัฒนา : เจตจำนงเสรีและเหตุวิสัยในพุทธปรัชญาเถรวาท. (Free Will and Determinism in Theravada Buddhism) อาจารย์ที่ปรึกษา : ศาสตราจารย์ ปรีชา ช่างขวัญยืน : 65 หน้า.
ISBN 974-333-915-9.

การศึกษา เปรียบเทียบ พุทธปรัชญาเถรวาทกับลัทธิเหตุวิสัยและลัทธิเจตจำนงเสรี รวมทั้งแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับลัทธิทั้งสอง เช่น แนวคิดแบบประนีประนอม ทำให้เห็นได้ว่าพุทธปรัชญามีทัศนะสอดคล้องกับลัทธิเจตจำนงเสรี

ลัทธิเหตุวิสัยอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ว่า ถูกกำหนดโดยสาเหตุอื่น ทำให้มนุษย์ไม่มีพลังอำนาจในการเลือก และเขาไม่สามารถควบคุมการกระทำต่าง ๆ ของตนได้ ในทางตรงกันข้ามพุทธปรัชญา เห็นพ้องกับลัทธิเจตจำนงเสรี เพราะบางครั้งมนุษย์มีพลังอำนาจที่จะเลือกและควบคุมการกระทำต่าง ๆ ของตนภายในข้อจำกัดบางอย่างได้

นอกจากนั้นยังพบว่าปัญหาสำคัญระหว่างลัทธิเหตุวิสัย และลัทธิเจตจำนงเสรีรวมไปถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับลัทธิทั้งสอง คือ ปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางศีลธรรมนั้น ไม่มีทัศนะใดอธิบายความรับผิดชอบดังกล่าวให้สอดคล้องกับสามัญสำนึกโดยทั่วไปได้ แต่พุทธปรัชญามีหลักคำสอนเกี่ยวกับกรรมและการรับผลของกรรม ซึ่งตีความได้ว่าเป็นการอธิบายความรับผิดชอบทางศีลธรรมในรูปของกระบวนการธรรมชาติ คือ ความรับผิดชอบทางศีลธรรมไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับสามัญสำนึกโดยทั่วไป ดังนั้น พุทธปรัชญาจึงมิได้พบปัญหาเช่นทัศนะอื่น ๆ

ภาควิชา ปรัชญา
สาขาวิชา ปรัชญา
ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อนิสิต: *สุทัศน์ ปึงศิริพัฒนา*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา: *ปรีชา ช่างขวัญยืน*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

3972139122 : MAJOR PHILOSOPHY

KEY WORD: THERAVADA BUDDHISM / DETERMINISM / FREE WILL / MORAL RESPONSIBILITY / COMPATIBILISM

Mr. Sutat Pungsiripattana : Free Will and Determinism in Theravada Buddhism. (Free Will and Determinism in Theravada Buddhism) THESIS ADVISOR : PROF. Preecha Changknwaryuen, THESIS COADVISOR : [NO], 65 pp. ISBN 974-333-915-9.

In comparing Theravade Buddhism with determinism, free will and the other involving philosophical views such as compatibilism. It is found that Buddhism is consistent with free will theory.

Determinism regard human's behavior as causally determined. Man has no power of choice and his actions are not controlled by himself. Buddhism optionally agrees with free will since man sometimes has power to choose and control his actions within some limits.

A controversy between determinism, free will and the other involving theories is on moral responsibility. All of the above views cannot reconcile with the common sense. Buddhist teachings of karma and its result gives rise to the new interpretation on moral responsibility, name . moral responsibility is a natural process. Certainly, Buddhism does not try to find any agreement with the common sense. So Buddhism neither encounters the problems of free will nor the problems of determinism.

ภาควิชา ปรัชญา
สาขาวิชา ปรัชญา
ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อผู้คิด
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะสำเร็จลงไม่ได้เลย ถ้าไม่ได้รับความเอื้อเฟื้อจาก ทุก ๆ ท่าน และสำหรับท่านที่มีความสำคัญกับงานชิ้นนี้ที่สุด ได้แก่อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ปรีชา ช่างขวัญยืน ซึ่งท่านเป็นผู้ให้คำชี้แนะ และยังเป็นทีปรึกษาที่ดีมาตลอดระยะเวลา และขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนร่วมกับความสำเร็จในครั้งนี้ ทั้งที่ได้กล่าวถึงและมีได้กล่าวถึง มา ณ ที่นี้ด้วย

และต้องขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง สำหรับกำลังใจในทุก ๆ ด้าน ที่ได้รับจากครอบครัว ที่ให้การสนับสนุนทุก ๆ อย่างจนมีวันนี้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	1
แนวเหตุผล ทฤษฎีสำคัญ สมมติฐาน.....	2
ขอบเขตของการวิจัย.....	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	2
ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย.....	2
2 มโนทัศน์ของลัทธิเหตุวิสัยและมโนทัศน์ของลัทธิเจตจำนงเสรี.....	3
2.1 ความหมายของลัทธิเหตุวิสัย.....	3
2.2 ลัทธิเหตุวิสัยกับชีวิตประจำวัน.....	5
2.3 ลัทธิเหตุวิสัยกับวิทยาศาสตร์.....	7
2.4 ลัทธิเหตุวิสัยกับพฤติกรรมมนุษย์.....	8
2.5 ลัทธิเหตุวิสัยกับปัญหาความรับผิดชอบทางศีลธรรม.....	16
2.6 ลัทธิประนีประนอม.....	18
2.7 ลัทธิเจตจำนงเสรีและปัญหาของลัทธิทั้งสอง.....	19
3 ลัทธิเหตุวิสัยและลัทธิเจตจำนงเสรีในพุทธปรัชญาเถรวาท.....	28
3.1 เจตนา.....	28
3.2 เจตจำนงเสรีเป็นอิสระในขอบเขตของเหตุปัจจัย.....	34
3.3 พุทธปรัชญาสอดคล้องกับลัทธิหรือแนวคิดใด.....	48
3.4 พุทธปรัชญากับความรับผิดชอบทางศีลธรรม.....	53
4 บทสรุป.....	60
รายการอ้างอิง.....	63
ประวัติผู้เขียน.....	65